

Uue ajastu uus põlvkond

TIIU LEVALD

laulja ja pedagoog

Mõnda aega on mu hingel kripeldanud küsimus: miks kutsutakse meie kahe muusikateatri lavastustesse juba lavastusperioodiks hulgaliselt tegijaid mujalt, kui meil on kasvanud ligi poolsada lauljat, kes on saadaval tunduvalt väiksema honorari eest ja kellest ehk vaid kolmandik on leidnud väärilist ning arenguks ülivajalikku rakendust? Kuna Rahvusoper Estonia nõunik Eero Raun pöördus minu poole palvega heita valgust pealekasvanud lauljate tegemistele, andis see julguse oma mõtetega lagedale tulla.

Esmalt selgitus. Võtsin vaatluse alla viimase kümne aasta jooksul toimunu, kusjuures sõna saan võtta ainult selle kohta, mida olen isiklikult Estonias, Vanemuises, Nargen Operas ja erinevates projektetendustes kuulnud-näinud.

Meil on väärikas rida mitmest põlvkonnast lauljaid, nagu Ivo Kuusk, Mati Palm, Teo Maiste, Väino Puura, Tarmo Sild, Voldemar Kuslap, Nadežda Kurem, Riina Airene, Pille Lill, Valentina Täluma, Margit Saulep, Valentina Kremen, Mati Kõrts, Taisto Noor jt. Kuid kuuteistkümne vabadusaasta jooksul on peale kasvanud aukartust äratav hulk suure potentsiaaliga lauljaid, kes ootavad sisukat tööd. Kui neile lisada maailmalavadel juba koha leidnud ülivõimekad lauljad, nagu Annely Peebo (Viini Volksoper), Ain Anger (Viini Staatsoper), Monika-Evelin Liiv (Covent Garden) ja Kädy Plaas, kes töötab lepingulisena Hamburgi Stadtoperis (Öökuninganna Mozarti "Võluflöödis" ja Frasquita Bizet' "Carmenis") ning vabakutselisena laias maailmas esinevad Taimo Toomast, Lauri Vasar, Katrin Lehismets, Liisi Kasenõmm jt, on selge, et oleme laulurahvas sõna kõige paremas mõttes. Tee on lahti nii õpinguteks kui ka eneseteostuseks, kuid meid on siin tükikesel maal vaid miljon ning peame olema nutikad, et anda palju enamatele võimalusi enda sissetöötamiseks. On rõõm märgata, et etendusi sünnib ka väljaspool kaht riigiteatrit ja publiku ette tuuakse suurvorme, kuid kohaliku publiku ja töö-

Stseen "Tuhkatriinust". Esiplaanil Oliver Kuusik ja Teele Jõks

FOTO HARRI ROSPU

ootajate jaoks mõjaks kõige rikastavamalt kahe kutselise muusikateatri praegusest palju avaram repertuaarivalik.

Repertuaarist

On selge, et raha on terves maailmas pan-

nud kunstirattad käima surrogaate eelistavates rööbastes, ja ma tean, mida kostavad selle utoopilise jutu peale need, kelle käes on teatrite juhtimine. Kuid julgen siiski oma kinnisideed arendada.

Kui väheke süveneda viimase kümne

aasta repertuaaripoliitikasse, näeme tasakaalust väljas pilti. Üheksa ooperit Verdilt, kaks Mozartilt, kolm Haydnilt (Nargen Operas), kaks Puccinilt, kolm Rossinilt, neli Menottilt (!), kaks Brittenilt (üks neist Filharmoonia Kammerkoori projekt Linna-teatris), üks Orffilt, kaks Tšaikovskilt, üks Dargomõžskilt, üks Mussorgskilt, kaks de Fallalt, lisaks üks Lehári, üks Kálmáni ja kaks Johann Straussi klassikalist operetti.

Kuigi eesti muusika osas avaneb kena pilt (Tubin, Tamberg, Tormis, Eespere, Tulve, Kõrvits, Kaumann, Raadik ning rida Ehala ja Valdmaa lasteetendusi), on huviorbiidist väljas näiteks Purcell, Lully, Rameau, Massenet, Richard Strauss, Dvořák, Rimski-Korsakov, Berg, Barber jt. Muusikaloos on palju huvitavaid ja meie publikule täiesti tundmatuid, avastamist ootavaid lavateoseid, mis ei vaja pompöösseid dekoratsioone, vaid pealehakkamist ja, mis peasi, jõu ja asjakohaseid rölle noortelt tegijatelt. Omaette teema on hääleliikide ja arengustaadiumi silmas pidamine. Anda andekale, kuid alles esimesi rölle tegevale lüürilisele häälele näiteks Verdi või Puccini dramatismi nõudev partii või väga komplitseeritud peaosa viini klassikalises operetis, mis vajab täiuslikku klassikalist laulmist, stiilitaju ja võimet kõnelda ning tantsida laulmisega vaheldumisi, nõuab asjatundlikku lähene- mist.

Lavastajatest

Nüüd jõuame küllaltki intrigeeriva teema juurde.

Peaaegu kõik meie orkestridirigendid on koorijuhtimisealase algharidusega, draamateatrite lavastajad on kõik saanud näitlejakoolituse, ooperilavastajad Heino Uulist ja Paul Mägist Arne Miku, Neeme Kuninga ja Taisto Nooreni on laulja haridusega. Udo Valjaotsal, Ülo Vilimaal ja Ago-Endrik Kergel on tantsija taust, viimasel ka näitleja ja lavastaja paberid lavakunstika-teedrist.

Mis on juhtunud, et viimase kahekümne aasta jooksul ei ole juurde tulnud ühtegi ooperilavastajat? Mäletatavasti alustasid lavastamist Georg Ots ja Hendrik Krumm, keda pole enam meie hulgas. Ivo Kuusk tegi algust, kuid millegipärast ei jätkanud. Nüüd on vaid Liis Kolle Saksamaal vastava koolituse saanud esimene pääsuke, kuid kuna tal pole näitleja algkoolitust, seisab ees mitme keerulise labürindi läbimine.

Pooldan seisukohta, et lavastaja amet pole avatud elukutse, vaid nõuab professionaal-seid käsitööoskusi. Miks oleme sellises seisus, teavad ainult inimesed, kelle pädevuses peaks olema nende asjadele mõelda.

On kindlasti väga viljakas, kui vaheldu-seks lavastavad sellised külalised nagu Dmitri Bertman (Dargomõžski "Näkingeid", Offenbachi "Hoffmanni lood" ja Tüüri "Wallenberg"), Indra Roga (Händeli "Acis ja Galatea"), Michiel Dijkema (Rossini "Tuhkatriinu") või Thomas Wiedenhofer (Donizetti "Armujook" ja Kálmáni "Mari-za"). Kuid sügavalt häiriv ja arusaamatu on näha lavastajat, kelle kontseptsioon on nii äraspidine ja põhjendused bukletis nii mõistetamatud, et publikule jääb vaid nau-ding heast muusikast ja tasemel lauljatest ning lauljatele ainult rõõm vokaalsest enese-teostusest ja iseenese tarkusest lavalises tegevuses. Hea näide sellisest "elamusest" on hiljuti Vanemuises kuulnud-nähtud Verdi "Trubaduur". Ma ei hakkagi rääkima palgast, mis külaliste puhul on kindlasti palju rohkemate nullidega!

Elamusest

Oma seisukoha tõestuseks tahaksin rääki-da kahest imelisest elamusest Estonias, mis on andnud suurepäraseid eneseteostu-se võimalused mitmele koosseisule. Neist üks on ka näide sellest, kui nappide lava-liste vahenditega saab luua võimsa, illu-soorse võlumaailma.

Peaaegu silmas 2007. aasta 21. novembril vaadatud Rossini "Tuhkatriinut" ja tänavu 15. veebruaril nähtud Tambergi ooperit "Cyrano de Bergerac". Mõlema erilises seis-nes debüütides. Esimeses lavalis esmakord-selt Angelinat Teele Jõks ja Don Ramiro Oliver Kuusik, teises oli Roxane'i osas Angelika Mikk ja Christiani rollis Oliver Kuusik.

Mõlemad etendused lummasid noorus-liku sära ja väga kõrge muusikalise kvali-teediga. Kuna olin mõlemat etendust mitu korda näinud, panin imeks, kui võrd uus kõik paistis. Michiel Dijkema lavastus ja la-vakujundus on geniaalsed juba oma algidee poolest – me kõik armastame muinasjutte, ja mitte ainult lapsepõlves. Jõksi Tuhka-triinu metso oli nii sume, mahe ja malbe, tema armumine äärmiselt liigutav, võludes kõikjal oma musikaalsusega. Tema hääel on lummas ja kuigi talle pole omane kõrgre-gistriga braveerida, usun, et praktikaga tu-

leb ka see. Kuusiku Don Ramiro oli vokaal-selt äärmiselt särav, talle ei paista ükski kõrgus (isegi kõrge d-noot) probleemi val-mistavat; tal on olemas ka Rossini laulmi-seks vajalik koomiline anne. Tema kelmi-kas, naerusuine ja lahe prints suutis ära võ-luda isegi nii tõsise olendi nagu Tuhkatrii-nu. Etenduse lisaväärtus oli vaimustav so-listide ansambel. Taavi Tampuu Dandini ja Mart Laur Alidoro rollis sooritasid kolora-tuurseid passaaže fantastilise elegantsiga ning nende maskuliinsed hääled kandusid suurepäraselt saali. Soomlase Jouni Kokora Don Magnifico kuju väline joonis oli nae-rutavalt koomiline ning laulmismaneer äärmiselt eksaktne ja heamaiseline. Pare-mat meeshääle triot ei oska lihtsalt tahta. Väga grotesksed oma koomilises rollijoo-nis, samas muusikaliselt filigraansed olid Valentina Täluma ja Riina Airene kurjade ja kiuslike õekestest Clorinda ja Tisbe rollis.

"Cyrano de Bergerac" on suurepärase näide sellest, kuidas näitleja- ja lauljakooli-tusega mehed (Mikk Mikiver ja lavastuse uuendaja Neeme Kuningas) suudavad koos kunstnikuga (Ervin Õunapuu) luua mini-malistlike lavaliste vahenditega kauni vor-mi, kasutades vaid mängu valgussõõride ja värvitoonidega. Nähtud etenduses pakkus kolmik Rauno Elp (Cyrano), Angelika Mikk (Roxane) ja Oliver Kuusik (Chris-tian) tõelist Rostand'i lugu. Siin oli kirkaid tundeid, luule espiid ja vokaalset täiuslik-kust. Elbi poeedi ja mõõgakangelase mehi-sus oli muljet avaldav, sisehehtlused nüansi-rikkalt välja mängitud ning muusikaliselt viimistletud. Mikk on suure tulevikuga lüü-rilis-dramaatiline koloratuursopran, kes paneb end kuulama ja ka vaatama – tema rõdustseeni aaria oli lauldud suure sisemise igatsustulega millegi ebamaise, üllaluelise järele. Kui Kuusik oli "Tuhkatriinus" vallatu ja vaimukas, siis siin oli noor laulja taba-nud siira, kuid tahumatu nooruki olemust. Uskumatult reljeefne oli mõistmine – Roxa-ne armastab ju hoopis Cyrano hinge. Kuusi-ku kantileenne laulmismaneer kandis kuu-lajani iga heli, kõrvu hellitas perfektne into-natsioon.

Lõpetada tahaksin Voldemar Panso mõttega: "Ei maksa uskuda seda usku, et see on hea, mis kõigile meeldib; või et uus on ainult see, mis pole vana. Niisugust head ei olegi, mis on kõigile hea; ainult ra-huldav on kõigile rahuldav."